

Czesław Paweł Kłak

Problematyka dowodowa posiedzenia nakazowego w polskim procesie karnym

Palestra 51/7-8(583-584), 57-65

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PROBLEMATYKA DOWODOWA POSIEDZENIA NAKAZOWEGO W POLSKIM PROCESIE KARNYM

1. Zasada kontrolowanej swobodnej oceny dowodów a postępowania nakazowe

Jest oczywiste, że zasada swobodnej oceny dowodów znajduje zastosowanie w postępowaniu nakazowym. Odnosi się ona bowiem do całego procesu karnego. Słusznie zatem podkreśla się w orzecznictwie, że zasada swobodnego przekonania organu procesowego co do wiarygodności dowodów odnosi się do postępowania przygotowawczego, jurysdykcyjnego oraz wykonawczego¹. Sąd w postępowaniu nakazowym nie jest zatem związany oceną dowodów dokonaną przez oskarżyciela i może uznać, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na skazanie oskarżonego – sąd samodzielnie kształtuje podstawę faktyczną każdego rozstrzygnięcia². Fakt, iż wyrok nakazowy wydawany jest na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym (art. 500 § 1 i 3 k.p.k.) nie oznacza, że dowody dostarczone przez oskarżyciela muszą być przez sąd uznane za wiarygodne, gdyż takie rozumienie byłoby sprzeczne zarówno z zasadą swobodnej oceny dowodów (art. 7 k.p.k.), jak i samodzielności jurysdykcyjnej sądu (art. 8 § 1 k.p.k.). Materiał dowodowy zgromadzony w postępowaniu przygotowawczym stanowi jedynie podstawę do rozważań sądu, od którego zależy uznanie jego kompletności i wiarygodności. Podzielić należy pogląd, że zaniechanie poszukiwania dowodów stanowi główną wadę postępowania przygotowawczego³, dlatego też wydanie wyroku nakazowego dopuszczalne jest jedynie w sytuacji, gdy zebrany w dochodzeniu lub wyjątkowo w śledztwie materiał dowodowy pozwala ponad wszelką wątpliwość na skazanie.

¹ Postanowienie SA w Krakowie z 27 czerwca 2000 r., II AKz 208/00, KZS 2000, nr 7–8, poz. 46; postanowienie SA w Krakowie z 12 czerwca 2001 r., II AKz 225/01, KZS 2001, nr 6, poz. 34; postanowienie SA w Krakowie z 6 czerwca 2001 r., II AKz 186/01, KZS 2001, nr 6, poz. 33; postanowienie SA w Krakowie z 12 czerwca 2001 r., II AKz 225/01, KZS 2001, nr 6, poz. 34.

² P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2004, s. 71.

³ Wyrok SN z 20 czerwca 1989 r., IV KR 118/89, OSNPG 1990, nr 2–3, poz. 21; wyrok SA w Lublinie z 5 marca 1999 r., II Aka 123/98, „Biuletyn Sądu Apelacyjnego w Lublinie” 1999, nr 2, poz. 14.

Tak jak w postępowaniu zwyczajnym czy uproszczonym, również w postępowaniu nakazowym sąd zobowiązany jest przestrzegać, aby podstawę wszelkich rozstrzygnięć stanowiły prawdziwe ustalenia faktyczne (art. 2 § 2 k.p.k.), a zatem w każdym wypadku sąd musi dążyć do wyjaśnienia okoliczności czynu i winy oskarżonego. Rozpoznanie sprawy w trybie o charakterze najbardziej odformalizowanym nie może prowadzić do dokonywania ustaleń niezgodnych z rzeczywistością. Zaskarżenie wyroku nakazowego nie uruchamia jednak instancyjnego postępowania kontrolnego, co wyklucza możliwość oceny przez sąd odwoławczy prawidłowości ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd wyrokujący w danej sprawie.

W każdej sprawie, w której sąd decyduje się wydać wyrok nakazowy ocena dowodów musi być dokonana z uwzględnieniem tych samych kryteriów, które należy wziąć pod uwagę w postępowaniu zwyczajnym czy uproszczonym, aczkolwiek biorąc pod uwagę fakt, że sąd wydaje wyrok nakazowy na podstawie materiału zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym, musi on wykazać się o wiele większym krytycyzmem wobec zgromadzonego materiału dowodowego, albowiem brak możliwości dokonywania samodzielnych ustaleń faktycznych powoduje, że sprawy, w których występują wątpliwości w kwestii okoliczności czynu i winy oskarżonego muszą być rozpoznane na rozprawie. Sąd rozpoznający daną sprawę musi wykryć ewentualne mankamenty dowodowe i ocenić, czy dotyczą one okoliczności istotnych, czy też nieistotnych. Powyższe ustalenia mają kluczowe znaczenie dla przyjęcia, że wydanie wyroku nakazowego w danej sprawie jest możliwe.

W każdym postępowaniu nakazowym sąd musi dokonać oceny dowodów nie tylko przy uwzględnieniu elementów wskazanych w art. 7 k.p.k. (wskazania wiedzy, doświadczenia życiowego, zasady prawidłowego rozumowania), ale również wziąć pod rozwagę pozytywne przesłanki postępowania nakazowego, tj. brak konieczności przeprowadzenia rozprawy oraz brak wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oskarżonego. Właśnie wskazane przesłanki pozytywne chronią mają przed wydawaniem wyroków nakazowych w sprawach, w których występują wątpliwości natury dowodowej, które powodują, iż budzi wątpliwości zasadność przypisania oskarżonemu winy. Sąd w postępowaniu nakazowym powinien zatem, dokonując oceny materiału dowodowego dostarczonego przez oskarżyciela, ocenić także, czy nie występuje konieczność bezpośredniego przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie.

Cechą zasady kontrolowanej swobodnej oceny dowodów, znanej polskiemu procesowi karnemu, jest obowiązek uzasadnienia (ustnego lub pisemnego) zajętego przez sąd stanowiska w przedmiocie odpowiedzialności karnej oskarżonego. W posiedzeniu nakazowym strony nie biorą udziału, więc sąd nie ma możliwości ustnego podania motywów zapadłego rozstrzygnięcia, jak również nie sporządza z urzędu, co do zasady, uzasadnienia na piśmie (*arg. ex art. 504 § 2 k.p.k.*). Nie jest również możliwe skuteczne zwrócenie się przez podmioty uprawnione do wniesienia sprzeciwu o sporządzenie przez sąd uzasadnienia wyroku na piśmie,

albowiem sporządzenie uzasadnienia zależy wyłącznie od decyzji sądu, który dany wyrok nakazowy wydał.

2. Czynności sprawdzające sądu (art. 97 k.p.k.) a postępowanie nakazowe

Zgodnie z treścią art. 97 k.p.k. jeżeli zachodzi potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych przed wydaniem orzeczenia na posiedzeniu, sąd dokonuje tego sam, albo w tym celu wyznacza sędziego ze składu orzekającego, bądź zwraca się o wykonanie określonych czynności do sądu miejscowo właściwego.

Art. 97 k.p.k. znajduje zastosowanie tylko do orzeczeń sądowych. Zagadnienia związane ze sprawdzeniem okoliczności faktycznych w postępowaniu przygotowawczym regulują inne przepisy (np. art. 307 k.p.k.⁴, czy też art. 327 § 3 k.p.k.). Sprawdzenie okoliczności faktycznych może nastąpić z urzędu⁵, z tym, że strony i inne osoby bezpośrednio zainteresowane mają prawo składać wnioski o dokonanie tych czynności na podstawie art. 9 § 2 k.p.k.

Ze sformułowania „sąd dokonuje” wynika, że jeżeli pojawi się potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych sąd ma obowiązek zastosowania dyspozycji art. 97 k.p.k. W orzecznictwie wyrażono pogląd, iż jeżeli zachodzi potrzeba sprawdzenia, czy sprawca dopuścił się czynu zabronionego w stanie całkowitej niepoczytalności i czy jego pozostawienie na wolności grozi poważnym niebezpieczeństwem dla porządku prawnego, to należy skorzystać z uprawnień wynikających z art. 89 k.p.k. z 1969 r. (obecnie art. 97 k.p.k.)⁶.

Podzielając wskazany pogląd zaznaczyć należy, że w każdej sytuacji, w której wyłoni się potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych, sąd powinien zastosować tryb określony w art. 97 k.p.k.⁷, chyba że zachodzi konieczność innego rozstrzygnięcia (np. zwrotu sprawy prokuratorowi do uzupełnienia postępowania przygotowawczego na podstawie art. 345 § 1 k.p.k.). Czynności dokonywane przez sąd na podstawie art. 97 k.p.k. możliwe są zarówno przed wydaniem postanowienia, jak i wyroku, albowiem kodeks postępowania karnego pozwala na wyrokowanie na posiedzeniu⁸, które ma miejsce w następujących sytuacjach: na wniosek prokuratora (lub organu, o którym mowa w art. 325d k.p.k.) złożony za zgodą oskarżonego (art. 335 § 1 k.p.k. w zw. z art. 325i § 3 k.p.k.), na wniosek samego oskarżonego o skazanie bez postę-

⁴ W. Grzeszczyk, *Postępowanie przygotowawcze w kodeksie postępowania karnego*, Zakamycze 1998, s. 58–61.

⁵ Uchwała SN z 28 maja 1989 r., I KZP 6/98, OSNKW 1998, z. 5–6, poz. 21.

⁶ Postanowienie SN z 15 grudnia 1989 r., I KZ 134/89, LEX nr 22060.

⁷ T. Razowski, *Kontrola merytoryczna oskarżenia jako problem oddania pod sąd*, „Prokurator” 2004, nr 3, s. 54.

⁸ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. I, s. 481.

powania dowodowego, gdy złożono go w trybie uproszczonym przed rozprawą (art. 474a § 1 k.p.k.), rozstrzygnięcia o warunkowym umorzeniu postępowania przed rozprawą (art. 341 § 5 k.p.k.), przy wznawianiu postępowania w razie uchylania wyroku (art. 545 § 1 k.p.k. w zw. z art. 456 k.p.k.), a także gdy ze względu na to, iż nowe fakty i dowody wskazują, że orzeczenie jest oczywiście niesłuszne, albo że postępowanie było niedopuszczalne, sąd uchylając prawomocny wyrok, uniewinnia oskarżonego lub umarza postępowanie bez przekazywania sprawy do ponownego rozpoznania (art. 547 § 3 k.p.k. w zw. z art. 544 § 3 k.p.k.), przy uchylaniu wyroku w trybie apelacji z powodu tzw. bezwzględnych podstaw jego uchylenia (art. 439 § 1 k.p.k.), przy uwzględnianiu kasacji wniesionej na korzyść oskarżonego od wyroku (art. 535 § 3 k.p.k.) oraz dla zmodyfikowania wyroku w zakresie kar w przypadku tzw. ekstradycji ograniczonej (art. 597 k.p.k.)⁹.

W doktrynie podkreśla się, że sprawdzenie okoliczności faktycznych możliwe jest przez bezpośrednie przeprowadzenie dowodu¹⁰ (np. poprzez: przesłuchanie świadka na posiedzeniu; przesłuchanie biegłych psychiatrów, jeśli powstała kwestia zawieszenia postępowania¹¹), jak również przez zwrócenie się do odpowiedniej osoby lub instytucji o przedstawienie żądanych dowodów (np. dokumentacji z zakresu księgowości lub dotyczącej stanu zdrowia oskarżonego)¹². Treść art. 97 k.p.k. (art. 89 k.p.k. z 1969 r.) przesądza zatem, że kształtowanie podstawy dowodowej rozstrzygnięcia sądu na posiedzeniu następować może z wykorzystaniem zarówno przedstawionego sądowi środka dowodowego, jak i dowodu przeprowadzonego bezpośrednio przed sądem¹³. Gdy rozpoznanie sprawy na posiedzeniu jest podobne do rozpoznania sprawy na rozprawie (np. przesłuchiwanie świadków) wtedy do posiedzenia stosuje się zasady procedowania z rozprawy¹⁴. Wskazany przepis pozwala zarówno na bezpośrednie przeprowadzenie przez sąd orzekający czynności sprawdzających, jak i ich wykonanie przez sędziego wydelegowanego ze składu orzekającego lub zwrócenie się o wykonanie określonych czynności do sądu właściwego miejscowo (w praktyce chodzi najczęściej o sąd właściwy według miejsca zamieszkania świadka¹⁵).

⁹ T. Grzegorzcyk (w:) T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2003, s. 388–389.

¹⁰ R. Kmiecik, *Posiedzenie sądu w procesie karnym. Prawnodowodowa problematyka orzekania poza rozprawą*, Lublin 1993, s. 20.

¹¹ T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego*, Zakamycze 2003, s. 332; J. Tylman, *Instytucja czynności sprawdzających w postępowaniu karnym*, Łódź 1984, s. 9.

¹² P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. I, s. 482; Z. Gostyński, J. Bratoszewski (w:) J. Bratoszewski, L. Gardocki, Z. Gostyński, S. M. Przyjemski, R. A. Stefański, S. Zabłocki, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2003, s. 654.

¹³ Postanowienie SN z 7 maja 1997 r., IV KKN 56/97, „Prokuratura i Prawo” 1998, nr 3, poz. 7.

¹⁴ Postanowienie SA w Krakowie z 1 lutego 2001 r., II AKz 15/01, KZS 2001, nr 2, poz. 24.

¹⁵ L. K. Paprzycki (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Zakamycze 2003, s. 307.

Sprawdzenie okoliczności faktycznych możliwe jest przed wydaniem orzeczenia¹⁶, tj. jeżeli potrzeba taka wyłoni się w czasie posiedzenia, a sąd orzekający nie może sam tego dokonać, to powinien odroczyć posiedzenie, wyznaczając jednocześnie sędzię do przeprowadzenia określonego dowodu lub zwrócić się do sądu właściwego miejscowo¹⁷.

Wprawdzie sąd wydaje wyrok nakazowy na posiedzeniu (art. 500 § 4 k.p.k.), ale należy odrzucić możliwość dokonania sprawdzenia okoliczności faktycznych dotyczących okoliczności czynu i winy oskarżonego w trybie art. 97 k.p.k. Wynika to z faktu, że w postępowaniu nakazowym okoliczności czynu i wina oskarżonego nie mogą budzić wątpliwości (art. 500 § 3 k.p.k.). Jeżeli zatem sąd uznałby, że zachodzi potrzeba sprawdzenia okoliczności faktycznych dotyczących okoliczności czynu i winy oskarżonego, tym samym oznaczałoby to brak wskazanej przesłanki pozytywnej trybu nakazowego¹⁸, a tym samym wykluczałoby możliwość rozpoznania danej sprawy w tym postępowaniu¹⁹. Ustawodawca nie przewidział możliwości usuwania wątpliwości natury faktycznej na posiedzeniu nakazowym i rozwiązanie to należy uznać za słuszne. Na posiedzeniu nakazowym mogą być bowiem rozpatrywane wyłącznie sprawy, w których nie występują braki dowodowe.

Dopuszczenie możliwości przeprowadzenia czynności sprawdzających co do okoliczności czynu i winy oskarżonego pozostawałoby również w sprzeczności z istotą trybu nakazowego. Skoro ma to być postępowanie szybkie, oczywiste jest, że zastosowanie dyspozycji art. 97 k.p.k. kolidowałoby także z tym założeniem. Szybkość postępowania nakazowego uzyskuje się dzięki nieprzeprowadzaniu rozprawy i oparciu rozstrzygnięcia wyłącznie na materiale dowodowym zgromadzonym w postępowaniu przygotowawczym, który powinien być wystarczającą podstawą do skazania. Jeżeli pojawi się potrzeba dokonania sprawdzenia okoliczności faktycznych, nie będzie możliwe szybkie zakończenie postępowania, albowiem czynności sprawdzające wymagają czasu (np. związanego z dostarczeniem sądowi żądanej dokumentacji), w związku z czym sąd musiałby odroczyć termin posiedzenia.

Przyjęcie odmiennej interpretacji prowadziłoby do przyjęcia, że sąd rozpoznający sprawę na posiedzeniu nakazowym, w razie stwierdzenia wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oskarżonego, mógłby odroczyć posiedzenie i dokonać sprawdzenia okoliczności faktycznych na podstawie art. 97 k.p.k., co wiązałoby się z niewątpliwym przedłużeniem rozpoznania danej sprawy, a zatem tryb nakazowy mający służyć zaoszczędzeniu sił i środków na rozstrzygnięcie spraw bardziej skomplikowanych oraz wydaniu orzeczenia skazującego wyłącznie na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym nie prowadził-

¹⁶ F. Prusak, *Komentarz do kodeksu postępowania karnego*, t. I, Warszawa 1999, s. 339.

¹⁷ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. I, s. 482.

¹⁸ R. A. Stefański, *Postępowanie nakazowe w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 7–8, s. 17.

¹⁹ Z. Wrona, *Postępowanie nakazowe w polskim...*, s. 93.

by do realizacji powyższych założeń, a wręcz przeciwnie pozostawałby z nimi w sprzeczności.

3. Inicjatywa dowodowa stron a postępowanie nakazowe

Wyrazem zasady kontradiktoryjności jest możliwość zgłaszania przez strony wniosków dowodowych (art. 167 *in principio* k.p.k.)²⁰. Powyższe uprawnienie wynika również z treści art. 14 ust. 3 lit. b, d, i e Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz art. 6 ust. 3 pkt b, c i d Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo do dysponowania możliwościami w celu przeprowadzenia obrony, bronięcia się osobiście, przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia i zapewnienia obecności i przesłuchania świadków obrony na tych samych warunkach, co świadków oskarżenia). Wskazane gwarancje stanowią elementy składowe pojęcia rzetelnego procesu sądowego²¹. Europejska Komisja Praw Człowieka podkreśliła, że art. 6 ust. 3 Konwencji ma zastosowanie całego postępowania karnego²². Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r., przyznając każdemu, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania (art. 42 ust. 3 Ustawy Zasadniczej) również gwarantuje możliwość inicjatywy dowodowej, albowiem trudno sobie wyobrazić, że prawo do obrony będzie mogło być rzeczywiście realizowane w sytuacji, gdy oskarżony pozbawiony zostanie możliwości wprowadzenia do procesu dowodów, które wskazywać będą na brak jego winy.

Mimo iż wskazane wyżej gwarancje *expressis verbis* odnoszą się do oskarżonego, nie można jednak zapominać, iż również pokrzywdzony (ofiara przestępstwa) musi mieć zapewnioną możliwość obrony własnych interesów. Warto tu wskazać, iż w preambule do Zaleceń nr R (85) 11 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich Rady Europy z 28 czerwca 1985 r. w sprawie pozycji ofiary w ramach prawa i procesu karnego²³ wyraźnie stwierdzono, że podstawowym celem wymiaru sprawiedliwości karnej musi być zabezpieczenie interesów ofiary. Również Zalecenia nr R (87) 21 Komitetu Rady Ministrów dla Państw Członkowskich Rady Europy z 17 września 1987 r. w sprawie pomocy dla ofiar i zapobiegania wiktyimizacji²⁴ polecają, aby Rządy Państw Członkowskich zapewniły ofierze przestępstwa pomoc w trakcie procesu z należytymi względami dla obrony. Trudno sobie wyobrazić, aby

²⁰ T. Grzegorzcyk, *Kodeks...*, s. 426.

²¹ Wyrok ETPC z 6 maja 1985 r. w sprawie *Bönisch v. Austria*, nr skargi 8658/79, LEX nr 80998.

²² Decyzja EKPC z 10 września 1997 r. w sprawie *Koronienko v. Polska*, nr skargi 29261/95, LEX nr 41036.

²³ Cytat za: *Polska Karta Praw Ofiary*, Warszawa 1999, s. 46.

²⁴ *Ibidem*, s. 51.

osoba pokrzywdzona przestępstwem mogła skutecznie bronić swych interesów, gdy nie będzie mieć zagwarantowanej możliwości inicjatywy dowodowej. Nie jest zatem rozwiązaniem prawidłowym, że w polskim procesie karnym pokrzywdzony, aby móc zgłosić wniosek dowodowy po wniesieniu aktu oskarżenia musi uzyskać status oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego, gdyż w przeciwnym wypadku jego „wniosek dowodowy” będzie dla sądu jedynie informacją na temat dowodu, nie zaś żądaniem jego procesowego przeprowadzenia. „Wniosek dowodowy” pochodzący od osoby nieuprawnionej nie musi być formalnie rozpatrzony i nie następuje jego oddalenie²⁵. Dopiero, gdy pokrzywdzony uzyska w postępowaniu jurysdykcyjnym status strony, uzyskuje prawo do składania wniosków dowodowych na takich samych prawach jak oskarżony.

Art. 167 k.p.k. nakazujący sędziom (organowi procesowemu) przeprowadzenie dowodów na wniosek stron zobowiązuje tym samym do rozpoznania złożonych przez nie wniosków dowodowych²⁶. Sąd (organ procesowy) musi ustosunkować się do każdego wniosku dowodowego złożonego w danej sprawie. Uprawniony podmiot może składać wnioski dowodowe w każdym czasie, aż do zakończenia przewodu sądowego²⁷. Z powyższego wynika, że możliwe jest m.in. złożenie wniosku dowodowego po wypłynięciu do sądu aktu oskarżenia, a przed rozpoczęciem rozprawy.

Postawić należy pytanie: jakie konsekwencje wywołuje złożenie wniosku dowodowego przez uprawniony podmiot po wniesieniu aktu oskarżenia do sądu, a przed rozpoczęciem posiedzenia nakazowego?

Zgodnie z brzmieniem art. 352 k.p.k. po rozważeniu wniosków stron i podmiotu, o którym mowa w art. 416 k.p.k. prezes sądu dopuszcza dowody i zarządza ich sprowadzenie na rozprawę. Prezes sądu rozstrzyga pozytywnie w przedmiocie wniosku (dopuszcza)²⁸. Nie posiada zatem uprawnienia do oddalenia wniosku. Na powyższe wskazuje również zdanie drugie wskazanego przepisu, zgodnie z którym art. 368 k.p.k. stosuje się odpowiednio. Odpowiednie stosowanie art. 368 k.p.k. oznacza, iż prezes sądu może dopuścić na wniosek uprawnionego podmiotu tylko te dowody, których przeprowadzeniu nie sprzeciwia się inna strona. Jeżeli inna strona sprzeciwiać się będzie przeprowadzeniu danego dowodu²⁹, lub prezes sądu uzna, iż zachodzi podstawa do oddalenia wniosku dowodowego, powinien skierować sprawę na posiedzenie (art. 339 § 3 *in principio* k.p.k.)³⁰ albo zdecydować zarządzeniem o pozostawieniu tej kwestii sędziom do rozstrzygnięcia na rozpra-

²⁵ Wyrok SN z 4 lipca 1974 r., II KRN 28/74, OSNKW 1974, z. 11, poz. 211.

²⁶ Wyrok SN z 27 listopada 2001 r., III KKN 283/01, LEX nr 51601.

²⁷ Wyrok SN z 5 maja 2002 r., II KKN 547/00, LEX nr 53345.

²⁸ R. A. Stefański (w:) J. Bratoszewski i in., *op. cit.*, s. 623; J. Tylman (w:) T. Grzegorzczuk, J. Tylman, *op. cit.*, s. 718; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 322–323.

²⁹ Wyrok SN z 19 lutego 1982 r., Rw 43/82, OSNKW 1982, z. 4–5, poz. 26.

³⁰ R. A. Stefański (w:) J. Bratoszewski i in., *op. cit.*, s. 624; F. Prusak, *Kodeks...*, t. I, s. 970.

wie³¹, gdyż w obu wskazanych przypadkach decyzja w przedmiocie wniosku leży wyłącznie w gestii sądu³².

Ponadto należy zauważyć, że oddalenie wniosku dowodowego następuje postanowieniem (art. 170 § 2 k.p.k.), które może wydać tylko sąd (*arg. ex art. 93 § 1 k.p.k.*)³³. Jedynie w kwestiach niewymagających postanowienia prezes sądu, przewodniczący wydziału albo upoważniony sędzia wydaje zarządzenia (art. 92 § 2 k.p.k.). Skoro do oddalenia wniosku dowodowego wymagana jest forma postanowienia, to prezes sądu nie może decydować w tej kwestii. Postanowienia wymaga nie tylko całościowe oddalenie wniosku dowodowego, ale również jego częściowe oddalenie i pozytywne załatwienie w pozostałej części, jak również rozstrzygnięcie w przedmiocie wniosku, gdy strona wnosi sprzeciw co do jego całości lub części³⁴.

Pozytywna decyzja prezesa sądu o dopuszczeniu dowodu i zarządzeniu jego sprowadzenia na rozprawę oznacza, że dana sprawa nie może być skierowana do postępowania nakazowego, albowiem w tym trybie sąd nie przeprowadza samodzielnego postępowania dowodowego, lecz wyrokuje na podstawie materiałów zgromadzonych w postępowaniu przygotowawczym (*arg. ex art. 500 § 1 k.p.k.*). Dopuszczenie dowodu oznaczałoby ponadto, że istnieją braki natury dowodowej, czyli nie jest spełniona przesłanka, o której mowa w art. 500 § 3 k.p.k. Gdyby po wniesieniu aktu oskarżenia pojawiły się bowiem dowody podważające sprawstwo oskarżonego, to sprawa powinna być rozpoznana na rozprawie, tj. w warunkach kontradyktoryjności, chyba że zachodziłaby potrzeba zwrotu sprawy prokuratorowi w celu uzupełnienia postępowania przygotowawczego (art. 345 § 1 k.p.k.). Tak samo w sytuacji, gdy oskarżyciel złożyłby wnioski dowodowe, mające na celu przeprowadzenie dowodów dotyczących okoliczności czynu i winy oskarżonego, ponieważ to oznaczałoby, że dowody zebrane w postępowaniu przygotowawczym, a mające świadczyć o winie oskarżonego, nie są wystarczającą podstawą do skazania. W takim przypadku nie można uznać, że spełniona jest przesłanka braku wątpliwości co do okoliczności czynu i winy oskarżonego. Ponadto z dyspozycji art. 352 k.p.k. wynika, że jeżeli prezes sądu zadecyduje o dopuszczeniu dowodu (zarządzeniem), to musi jednocześnie zarządzić jego sprowadzenie na rozprawę („dopuszcza dowody i zarządza ich sprowadzenie”), tj. w każdym wypadku, w którym prezes sądu dopuści dowód musi jednocześnie zarządzić jego sprowadzenie na rozprawę, a zatem dopuszczenie dowodu przez prezesa sądu, które obligatoryjnie powoduje konieczność jego sprowadzenia na rozprawę, oznacza, że nie jest możliwe rozpoznanie danej sprawy na posiedzeniu, gdyż przepis wyraźnie stanowi o sprowadzeniu dowodu na rozprawę. Przyjąć należy, że racjonalny ustawodawca uznał, iż dopuszczenie dowodu (z urzędu lub na wniosek) przez prezesa sądu

³¹ L. K. Paprzycki (w:) J. Grajewski, L. K. Paprzycki, M. Płachta, *op. cit.*, t. I, s. 892.

³² T. Grzegorzczak, *Kodeks...*, s. 947.

³³ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *op. cit.*, t. II, s. 321.

³⁴ *Ibidem*, s. 354.

powoduje konieczność jego poznania w warunkach kontradiktoryjnej rozprawy głównej.

Jeżeli sprawa została już skierowana do postępowania nakazowego i po tym fakcie zostanie złożony wniosek dowodowy sąd nie może go rozpoznać na posiedzeniu nakazowym, albowiem w tym trybie sąd ocenia jedynie materiały zgromadzone w postępowaniu przygotowawczym, nie decyduje natomiast o ich uzupełnieniu. W takim przypadku sąd powinien skierować sprawę na posiedzenie w celu rozpoznania wniosku dowodowego i po ewentualnym jego oddaleniu możliwe jest ponowne skierowanie sprawy na posiedzenie nakazowe. W przypadku uwzględnienia przedmiotowego żądania sprawa musi zostać skierowana do rozpoznania na rozprawie, gdyż decyzja o przeprowadzeniu danego dowodu powoduje, że postępowanie nakazowe zostaje w ten sposób wyłączone.

Należy stwierdzić, że brak możliwości przeprowadzenia postępowania dowodowego przez sąd w postępowaniu nakazowym jest rozwiązaniem prawidłowym. Skoro we wskazanym trybie mają być rozpoznawane sprawy nieskomplikowane pod względem faktycznym, a podstawą skazania ma być materiał zgromadzony w postępowaniu przygotowawczym, który wskazuje w sposób niebudzący wątpliwości na winę oskarżonego, to nie powinno być tym samym potrzeby wprowadzania do procesu nowych dowodów.

Wystąpienie wątpliwości co do okoliczności czynu lub winy oskarżonego, związane nierozzerwalnie z koniecznością przeprowadzenia postępowania dowodowego przez sąd, eliminuje więc daną sprawę od rozpoznania w postępowaniu nakazowym, a uzupełnienie przez sąd materiału dowodowego zgromadzonego w postępowaniu przygotowawczym pozostawałoby w sprzeczności z dyspozycją art. 500 § 1 i 3 k.p.k. Oczywiście prowadziłyby to również do wypaczenia istoty trybu nakazowego. Skoro ma to być postępowanie szybkie i sprawne, to nie jest możliwe rozwiązywanie w nim wątpliwości natury dowodowej poprzez dopuszczanie nowych dowodów.

Biorąc pod uwagę fakt, iż jednym z podstawowych założeń twórców k.p.k. z 1997 r. było m.in. takie ukształtowanie procedury, aby maksymalnie stworzone zostały realne możliwości oraz warunki do szybszego prowadzenia postępowań karnych³⁵, to wydaje się, iż wprowadzenie możliwości prowadzenia postępowania dowodowego w postępowaniu nakazowym stałoby w sprzeczności z powyższym założeniem. Prowadzenie postępowania dowodowego związane jest nierozzerwalnie z wydłużeniem czasu rozpoznania danej sprawy, a zatem tryb nakazowy w tym zakresie nie różniłby się, w tym zakresie, niczym od postępowania zwyczajnego czy uproszczonego, a jego istota ma przecież polegać na odciążeniu sądów i rozpoznawaniu spraw o drobne przestępstwa szybko i tanio.

³⁵ J. Bielański, *Prawo do rozsądnego czasu postępowania. Uwagi na tle uregulowań Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, Konstytucji RP oraz nowego kodeksu postępowania karnego* (w:) *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, pod red. L. Boguni, t. V, Wrocław 2000, s. 79.